

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ
НАЛЕЖНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ:
РОЛЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ
ПРОЦЕДУРУ» У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Ірина ДАВИДОВА

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Ірина НЕГУЛЯЄВА

*начальник відділу прийняття рішень з виплати всіх видів соціальних
допомог Департаменту праці та соціальної політики
Одеської міської ради
м. Одеса, Україна*

Сучасний етап розвитку України характеризується активними процесами європейської інтеграції, що зумовлює необхідність глибинної трансформації системи публічного адміністрування відповідно до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових елементів такої трансформації стало прийняття Закон України «Про адміністративну процедуру», який набув чинності 15 грудня 2023 року.

Незважаючи на те, що Україна стала однією з останніх європейських держав, яка запровадила загальну адміністративну процедуру, цей крок має фундаментальне значення для утвердження принципів належного адміністрування та забезпечення ефективного захисту прав людини у відносинах із публічною владою.

Ключовим джерелом європейських стандартів у сфері взаємодії особи та держави є Хартія основоположних прав Європейського Союзу, зокрема її стаття 41, яка закріплює право на якісне адміністрування.

Зміст цього права включає:

- право особи на неупереджений і справедливий розгляд справи у розумний строк;
- право бути вислуханою перед прийняттям несприятливого рішення;
- право доступу до матеріалів справи;
- обов'язок адміністрації мотивувати свої рішення;
- право на відшкодування шкоди, заподіяної неправомірними діями органів влади.

Ці принципи є обов'язковими для всіх держав-членів ЄС та розглядаються як невід'ємна складова верховенства права і належного врядування.

Запровадження загальної адміністративної процедури виступає одним із ключових індикаторів реальної європеїзації адміністративного права України. Для держав-членів ЄС і країн-кандидатів на вступ вирішальним критерієм оцінки системи публічного управління (зокрема, за звітами SIGMA щодо України, 2023 р.) є саме наявність і якість нормативного регулювання загальної адміністративної процедури. Важливо підкреслити, що цей елемент національного законодавства має комплексний вплив на всі сфери державного управління – від реєстрації місця проживання та соціального захисту населення до регулювання економіки, включаючи торгівлю, транспорт, митну та податкову сфери.

Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» стало одним із ключових індикаторів реальної європеїзації адміністративного права України. Закон:

- встановлює універсальні правила діяльності адміністративних органів;
- уніфікує численні розрізнені процедури;
- поширюється на всі сфери публічного адміністрування – від соціального забезпечення до економічного регулювання.

Його ухвалення також стало важливим елементом виконання Україною політичних критеріїв членства в Європейському Союзі, зокрема щодо забезпечення прав людини та верховенства права.

Закон запроваджує єдині стандарти взаємодії держави з громадянами та бізнесом, базовані на принципах законності, відкритості, рівності та участі особи у процедурі.

До ключових гарантій прав людини належать:

- **право бути вислуханим**, – особа має можливість надати пояснення до прийняття рішення, що може вплинути на її права та інтереси;
- **доступ до матеріалів справи**, – забезпечується прозорість адміністративного процесу та можливість ефективного захисту;
- **обов'язок мотивування рішень**, – адміністративні органи зобов'язані обґрунтовувати свої рішення, що зменшує ризики свавілля;
- **право на адміністративне оскарження**, – запровадження спеціальних комісій дозволяє вирішувати спори без звернення до суду;
- **усунення формалізму**, – передбачено можливість виправлення недоліків заяви, що запобігає безпідставним відмовам;
- **принцип «держава сама збирає дані»**, – органи влади зобов'язані самостійно витребувати інформацію з реєстрів;
- **залучення заінтересованих осіб**, – забезпечується баланс інтересів у складних адміністративних провадженнях.

Таким чином, аналізований Закон формує якісно нову модель взаємовідносин «держава – людина», у центрі якої перебуває не владно-розпорядчий вплив, а забезпечення та ефективний захист прав і законних інтересів особи. Запроваджені процедурні гарантії не лише мінімізують ризики адміністративного свавілля, але й створюють реальні механізми впливу особи на процес прийняття рішень, що безпосередньо стосуються її правового статусу.

Важливим є те, що Закон переводить захист прав людини з декларативного рівня у практичну площину, забезпечуючи доступ до інформації, можливість бути почутим, отримувати мотивовані рішення та ефективно їх оскаржувати. Це сприяє підвищенню правової визначеності, передбачуваності дій адміністративних органів та зміцненню довіри до публічної влади.

У підсумку, Закон України «Про адміністративну процедуру» не лише трансформує адміністративну діяльність у напрямі її сервісної орієнтації, але й виступає дієвим інструментом утвердження принципу верховенства права, забезпечуючи належний рівень гарантій захисту прав, свобод та інтересів особи у її взаємодії з державою.

Імплементация Закону супроводжується комплексними реформами:

- гармонізацією понад 200 нормативно-правових актів;
- впровадженням електронних адміністративних процедур;
- навчанням понад 61 000 державних службовців;
- формуванням практики адміністративного оскарження.

Важливим є і розвиток судової практики: вже зафіксовано понад тисячу справ із застосуванням положень Закону, що свідчить про його поступову інтеграцію в правову систему.

Закон також є складовою реформи державного управління та одним із ключових елементів євроінтеграційного процесу України, зокрема у межах переговорного Кластеру 1 «Основи».

Попри значний прогрес, імплементация Закону України «Про адміністративну процедуру» супроводжується рядом викликів:

по-перше, необхідністю подальшої гармонізації спеціального законодавства;

по-друге, різним рівнем готовності органів влади до застосування нових процедур;

по-третє, збереженням елементів адміністративної практики «радянського» типу;

по-четверте, потребою у формуванні сталої правозастосовної та судової практики.

Крім того, тривалий період розробки Закону (понад 20 років) свідчить про складність трансформації адміністративної культури та необхідність зміни правосвідомості як посадовців, так і громадян.

Підводячи висновок необхідно сказати, що Закон України «Про адміністративну процедуру» є фундаментальним інструментом імплементації європейських стандартів належного адміністрування в Україні. Він не лише гармонізує національне законодавство з *acquis* Європейського Союзу, але й створює реальні механізми захисту прав людини у відносинах із публічною адміністрацією.

Запроваджені процедурні гарантії забезпечують:

- підвищення прозорості та передбачуваності діяльності органів влади;
- зміцнення довіри громадян до держави;
- ефективний захист прав та інтересів особи;
- перехід від контролюючої до сервісної моделі публічного управління.

Подальша успішна імплементація даного Закону є ключовою передумовою не лише для підвищення якості державного управління, але й для інтеграції України до європейського адміністративного простору.